

DR. ELEK BALÁZS*

**A múltból a jövőbe
Recenzió Fenyvesi Csaba:
A kriminalisztika tendenciái.
A bűnügyi nyomozás múltja,
jelene, jövője című
monográfiájáról
(Dialóg Campus Kiadó,
Budapest–Pécs, 2014)**

Az igazság kiderítése, megállapítása, mint a büntetőeljárás célja és feladata általában axiómaként, megkérdőjelezhetetlen megállapításként, alaptényként kerül kapcsolatba a büntető igazságszolgáltatással.¹ Az igazság megtalálásához azonban hosszú és rögös út vezet a büntetőügyekben. Fenyvesi Csaba ehhez mindenképp előtt a büntetőjogilag releváns tények, és az azokat alátámasztó bizonyítékok felkutatását tartja előfeltételnek. „Adjál nekem tényt, adok neked jogot”.² Ezen kiindulási tételből már a kriminalisztika tudományának lényegébe csöppenünk Fenyvesi Csabának 'A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője' című monográfiájában. A ténykérdés ugyanis mindig megelőzi a jogkérdést, a jog alkalmazására csak a tények ismeretében van lehetőség. A tények felkutatásának, felderítésének, megtalálásának tudománya vezet el a rögtönzött, de frappáns meghatározás szerint a kriminalisztika, a felderítés, a nyomozás tudományához.³ Napjainkban, amikor a processzuális igazság egyre inkább eluralkodik a büntetőeljárás szemléletünkön, érdemes odafigyelni a kriminalista jogtudósra, aki a kriminalisztika szemüvegén keresztül, egyben eljárásjogásként hívja fel a figyelmet a kriminalisztika legújabb eredményeire, egy olyan tényfelderítő tudomán-

mányra, amelynek kutatása sohasem lehet haszontalan. A jogtudomány művelői körében irigyelt lehetőség olyan szakterülettel foglalkozni, ahol valóban egyetemes kutatási eredmények születhetnek. A kriminalisztikához kapcsolódó alaptudományok ugyanis naprakészen felhasználják a matematika, a fizika, biológia, kémia, pszichológia, pedagógia, valamint más alkalmazott tudományok, így az orvosi-műszaki tudományok eredményeit is.

Kriminalisztikai ismeretekre nem csak a bűnügyi nyomozóinak, hanem a büntetőeljárásról hivatásánál fogva kapcsolatba kerülő valamennyi személynek szüksége van. Éppen ezért lehetnek hasznosak Fenyvesi Csaba kutatásai, aki

- vizsgálja a kontinentális és angolszász tudomány-felfogás összetevőit, különbségeit, azonosságait és tendenciáit;
- áttekinti a kriminalisztika történeti előzményeit
- vizsgálja az egyetemes kriminalisztika történet legfőbb állomásait, egyben megjelöli mérföldköveit;
- (elsőként) áttekintően feldolgozza a magyar monografikus szintű kriminalisztikai irodalmat, és ehhez kapcsolódóan a hazai büntető eljárásjog tudományának monografikus szakirodalmát is;
- megalkotja, egyben értelmezi a kriminalisztika piramis modelljét;
- a megfogalmazza és értelmezi a (tendenciózus) kriminalisztikai alapelveket;
- feltárja a kiemelt jelentőségű (tendenciózus) kriminalisztikai hibákat, valamint azok következményei és elkerülési lehetőségeit;
- kimunkálja a modern kriminalisztika világtendenciáit;
- végül modellezi a lehetséges jövőbeli bünnfelderítési-azonosítási irányvonalakat, módszertani lehetőségeket.

A szerző bevallott célja az, hogy torzításmentes, hű, valós tükröt tartson a múltbeli események elé, „valóban láttassa a jelenben a múltat, a nemesebb jövő érdekében.”⁴ Az eljárásjogi szakirodalom többször, több helyen bemutatta már, hogy az anyagi igazság illetve a processzuális igazság teljesen különbözhet.⁵ Egy ité-

* Tanácselnök, Debreceni Ítéletábrla, tanszékegyetemi docens, DE ÁJK

¹ Be. 12. § (1) bekezdés: „A bíróság feladata az igazságszolgáltatás.”

² Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője című monográfiájához*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2014, 14. oldal.

³ 13. o.

⁴ Fenyvesi: *i. m.* 15. o.

⁵ Elek Balázs: *A jogerő a büntetőeljárásban*. 3. fejezet. DE ÁJK, Debrecen, 2012, 15–71. o.

let, amely megfelel a processzuális igazság fogalmának, és megalapozott tényállásban a bíró meggyőződése szerint rögzíti az eseményeket, az anyagi igazságnak teljesen ellentmondhat. Mindez természetesen a kriminalistát zavarja, és a társadalmi közvéleménynek sem kell elfogadnia azt, ha nem sikerül a múltbeli eseményeket megfelelően rekonstruálni.

A kriminalisztikai hibák lehetséges következménye lehet a justizmord, a jogi halál, vagy a bírói halál. Kriminalisztikai tudás nélkül ennek a kockázata is megerősödik. Alig van ugyanis olyan ismert téves elítélés, ahol a bírói hibát ne előzte volna meg valamilyen kriminalisztikai, nyomozási hiba, melyet később nem lehetett, vagy nem tudtak orvosolni.

Nem véletlenül foglalkozik a szerző a kriminalisztika és a büntető eljárásjog tudományának kölcsönhatásával, hiszen a kriminalisztika jelenti legtöbb esetben a tartalmi oldalt, míg a büntető eljárásjogi szabályok a formai keretet biztosítják. Arra figyelmeztet ebben a körben Fenyvesi Csaba, hogy „önmagában az eljárási szabályok betartása egyáltalán nem vezet el a bűnügyek felderítéséhez, ugyanakkor jogállami szemlélet mellett – a tévútra vezetés veszélye miatt – a jogellenesen beszerzett bizonyítékok sem használhatók fel eredményesen, tisztességesen”⁶.

A történeti távlatokat, így a paradigmaváltásokat jelző generációs bizonyítékok, adatok felosztását négyoszlopos táblázatban foglalja össze. Az első igazi, mai értelemben vett bizonyítékok a terhelti vallomások voltak a tanúvallomások mellett. Ezt követő fejezet az első generációs bizonyítékok, adatok köre, amelyekbe a nyomok, anyagmaradvány vizsgálatok, kézírás és gépirásvizsgálatok tartoznak. A harmadik felállított oszlopba a köztes-kettős „híd” bizonyítékok (adatok) tartoznak, köztük a beszéd és hangazonosítás, ujjnyom azonosítás. A táblázat negyedik oszlopát a második generációs bizonyítékok (adatok) tizenhat pontban összesített sora adja a DNS azonosítástól a számítógépes adatszerzések, cyber nyomozások adataival bezárólag.⁷

Fenyvesi nem véletlenül hagyta a mobiltelefonos, számítógépes, virtuális, világhálós, cybernyomozásos pontokat a lista végére, mivel ezeket összefoglalóan számítógépes bizonyítékszerzésnek és vizsgálatnak nevezi. A XXI. századi információs technológia korában a bűnüldözés szükségletei is változnak, miután több hagyományos bűncselekményt is egyre fejlettebb technológiával követnek el. Papír alapú nyomok helyébe egyre gyakrabban elektronikus nyomok lépnek. A lista legutolsó helyén álló igazságügyi informatikáról megállapítja, hogy több aspektusból is eltér a hagyományos bűnfelderítési területektől. Eltérés így az, hogy az igazságügyi informatika nem tesz értelmező megállapításokat a konkrét adatok, vagy információk pontosságára, megbízhatóságára.⁸

A figyelmes olvasó így azt is észreveheti, hogy a megbízhatóságot illetően hasonló következtetések vonhatóak le a legelsőként említett terhelti és tanúvallomásra, valamint a technika legújabb eredményeit felhasználó számítógépes adatszerzésre.

A cyber nyomozások mégis korszakváltást jeleznek. Csupán megjegyzem, hogy a számítógép időszakát megelőző bizonyítékokat már külön terminológiával „pre-computer evidence”-ként emlegetik. (Ezeket, mint például a kézzel írott levelet, fényképeket le lehetett másolni, és átadni a védőnek, a bírónak, az esküdtszék tagjainak. A digitális adat speciális kezelést és elemzést igényel. Az elektronikus adatot könnyen meg lehet változtatni, rongálni, vagy törölni a helytelen kezelés mellett.)

Simson I. Garfinkel úgy fogalmaz, hogy a digitális bűnügyi szakértés ereje abban van, hogy a számítógépes rendszerek ablakot nyitnak a múltba. Hatalmas mennyiségű információt raktároznak, és tartanak vissza akár tudatosan erre létrehozott tárhelyeken, akár véletlenül, amikor a korábbi adatot nem sikerült teljesen törölni. A számítástechnikai szakértő gyakran elő tud hívni korábbi e-maileket, csevegés szövegeket („chateles”). Ezek az egykorú adatok felfedhetik az elkövető szándékait abból az időszakból, amikor a bűncselekményt elkövették.⁹

Egyre több szerző hívja fel a figyelmet arra, hogy a legnagyobb kihívás a digitális bűnügyi felderítés előtt az emberi dimenzió, az, hogy más tudományterületekhez képest kevés a képzett szakember, aki a bűnügyekben eljárhat. A szaktudásnak nem pusztán a jelenlegi, hanem a korábbi számítógépes rendszerekre, alkalmazásokra, és adatformákra is ki kell terjednie. A bűnügyi informatikai szakértők egyre nagyobb nehézségekkel néznek szembe amiatt, hogy hihetetlen méretekben nő az adatmennyiség, és a rendszerek bonyolultsága. Az informatikus szakértők így nem csak a bűnözőkkel állnak versenyben, hanem a jövő számítógépes rendszereinek és programjainak fejlesztőivel is.¹⁰

Különlegességet olvashatunk a 4. fejezetben is, ahol az 1959-től 2013-ig terjedő időszak hazai kriminalisztikai témájú monográfiák és jegyzetek piramis modelljét találhatjuk. A piramis alapját, egyben I. szintjét fundamentum művek alkotják, krimináltechnikai és taktikai, valamint kriminalisztikai elméleti alpművek. A II. szinten a fundamentumhoz nem tartozó krimináltechnikai, míg a III. szinten a fundamentumhoz nem tartozó krimináltaktikai témájú monográfiák vannak. A legfelső IV. szinten a metodikai művek találhatóak. Mindezen feldolgozás olyan almanachot is képez, amely bármilyen kriminalisztikai, de legtöbb esetben büntető eljárásjogi témájú kutatás esetén is megkerülhetetlenné teszi a művet. Erre óvatosan a szerző is utal azzal, hogy az szemléltető ábrán a krimináltechnika és taktika, és a metodika építőkö-

⁶ Fenyvesi: i. m. 25. o.

⁷ Fenyvesi: i. m. 68. o.

⁸ Fenyvesi: i. m. 73. o.

⁹ Simson L. Garfinkel: *Digital Forensics*. American Scientist, Volume 101, 2013 September–October, 370–377. o.

¹⁰ Simson L. Garfinkel: *Digital Forensics* uo.

káinál üres, fehér foltok maradtak. Hiányzik például a számítógépes, netes bűnüldözés módszertana, de a részletes és koncentrált szagazonosítás, valamint a metallográfia témakörben készült átfogó elemzés is. Mindezzel kijelöli a jövő kutatónak azokat a lehetséges irányokat is, ahol elsőként lehet alaplátásokat alkotni.¹¹

A magyar büntető eljárásjog piramismodelljét ugyancsak szellemes, egyben szemléletes ábrán mutatja be. Ezen ábrán is a „fehér foltokra” érdemes felhívni a figyelmet, amelyekről még nem készült monográfia, köztük a kriminalisztikával mélységben foglalkozó nyomozó hatóságok, és az ahhoz közel álló ügyészség és az ezzel egyre többet foglalkozó bíróság jogállásáról. A nyomozásokban napi rendszerességgel szereplő okirati bizonyításról, a bizonyítási teherről,

vagy az önvádra kötelezés tilalmáról ugyancsak hiányzik az önálló, átfogó tudományos szintű értekezés.¹²

A kriminalisztika piramismodelljéhez a monográfia V. fejezetében jutunk el. A kriminalisztika fő kérdései, Mi? Hol? Mikor? Hogyan? Ki? Kivel? Miért? képezik az alapot, míg a piramis csúcsán a kriminalisztika fókuszja, amelyért az egész múltmegismerés folyik, az azonosítás áll. A kettő közötti szintet a kriminalisztikai eszközök alkotják. Ezen új piramis-rendszerrel a kriminalisztika elmélete és gyakorlata is leírható, egyben megérthető.

Fenyvesi Csaba kriminalistaként nem hagy kétséget afelől, hogy véleménye szerint az anyagi igazság megismerhető, és nem kell a processzuális igazság illúziójával megelégednünk. Ehhez nem csupán a megismeréshez szükséges tudás és képesség, hanem, az ebben való hit is elengedhetetlen. E nélkül nézete szerint nincs is értelme igazságról beszélni. ■

¹¹ Fenyvesi: i. m. 93. o.

¹² Fenyvesi: i. m. 99. o.

VADÁSZOK, HALÁSZOK A BÜNTETŐJOG HÁLÓJÁBAN

SZERZŐ: **Elek Balázs**

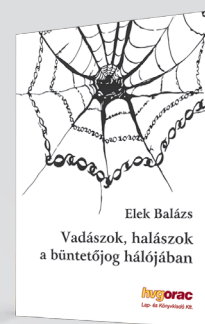
Igazi halásszá, horgásszá az válhat, aki betartja az írott és íratlan szabályokat, állapítja meg Elek Balázs bíró úr legújabb könyvében. A szerző a szenvedélyes, a természetet szerető, a halállományt tiszteletben tartó halászhoz, horgászhoz is segítséget nyújt a tudományos igényű elemzett jogeseteken keresztül, a jogi környezet bemutatásával. A művet minden érdeklődőnek, valamennyi horgásztársunknak szeretettel ajánlom.

Balla Lajos, a Debreceni Ítéltábla elnöke

A mű szerzője a vadászati büntetőjog jeles szakértője, könyvében azonban arról is tanúbizonyosságot tesz, hogy a halászati és a horgászati jog ismerete sem áll távol tőle. Saját bevallása szerint írásának elsődleges célja és feladata, hogy elősegítse a szükséges büntetőjogi előírások megismertetését a vadászattal, halászával és horgászattal kapcsolatba kerülőkkel.

Mint sportvadász és büntetőbíró ajánlom a könyvet minden természetkedvelőnek, vadásznak, halásznak és horgásznak, bízva abban, hogy elolvasásával e két nemes szenvedély és életforma veszélyeinek megismerésén keresztül hozzájárul a vadászat körében előforduló balesetek csökkenéséhez, az orvvadászat, orvhalászat és egyéb bűncselekmények visszaszorításához.

Makai Lajos, a Pécsi Ítéltábla elnöke

Ára: 4500 Ft